

Recenzió

Magyar „nagyvárosok” európai térben

Nem mondhatjuk, hogy kevés figyelmet kapott Filep Bálint monográfiája, amit A nagyvárosok az európai és a magyar területi politikában címmel jelentetett meg a Széchenyi István Egyetem Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskolája. (Publikon Kiadó Pécs, Győr 2014.) Recenziót írt róla Horváth Gyula professzor, a Tér és Társadalomban és ismertette a Területi Statisztika is. Bár a folyóiratunk számára felkért recenzius nem készült el időre az írásával, mi mégis úgy gondoltuk, hogy ha megkésve is, de hírt adunk a műről. Annál is inkább, mert elsőként a Comitatusban jelent meg az eredeti PhD-disszertációhoz kapcsolódva Filep Bálint tanulmánya Győr és Nyíregyháza térségszervező erejének, valamint versenyképességének összehasonlító vizsgálata címmel. (Comitatus. - 19. (2009) 9. szám, pp. 48-55.) Ez az írás a szerző „Magyarországi nagyvárosok és térségszervező funkciójuk” című disszertációjára alapozva készült, ahol Filep Bálint kiemeli:

„Az Európai Unió regionális politikájának egyik fontos eleme a térségi egyenlőtlenségek csökkentése (ehhez szükséges volt Magyarországon is kialakítani az elvárt területi, ún. NUTS rendszert). Az egyes országok teljesítménye, jóléte, versenyképessége között nagy eltérések mutatkoznak, azonban regionális és kisebb térségi szintre vetítve még nagyobbak a különbségek. A lakosság legnagyobb része a metropolisokba,

nagyvárosokba és városokba koncentrálódik. Ez az az élhető tér, melyben a legkülönbözőbb szolgáltatások és lehetőségek megtalálhatóak, s ennek megfelelően ma már főként ezen területi egységek versenyeznek egymással.

Mindezek alapján nem véletlen, hogy az Európai Unióban is előtérbe került a városok szerepe, versenyképessége. A 2007. május 24–25-én Lipcsében tartott, a városfejlesztésről és területi kohézióról szóló informális miniszteri találkozón született megállapodás, az ún. Lipcsei Charta a fenntartható európai városokról kinyilvánította, hogy a városok védelme, erősítése és továbbfejlesztése érdekében határozottan támogatni kell az EU fenntartható fejlődési stratégiáját, mely többek között a lille-i cselekvési programra, a rotterdami városfejlesztési joganyagra és a bristoli megállapodásra épít. Ezek alapján a fenntartható fejlődés minden dimenzióját – pl. a gazdasági prosperitást, a társadalmi egyensúlyt és az egészséges környezetet – egyidejűleg és egyforma súllyal kell figyelembe venni. Ezzel párhuzamosan nagy figyelmet kell fordítani a kulturális és egészségügyi szempontokra is. Ennek során megfelelő hangsúlyt kell helyezni az intézményi kapacitások biztosítására a tagállamokban.” (Filep B. 2009.)

A kötet írója tehát már régóta szerzője a Comitatusnak. A témához kapcsolódóan már egyetemistaként írt egy rövid cikket Az EU csatlakozás várható

hatásai a regionális politikában címmel (Comitatus. - 14. (2004) 1-2. pp. 153-155), de később más témában is publikált. Így nyomon követhetjük életét és munkásságát, ami a két, által leginkább ismert magyar „nagyváros”-hoz kötődik. Amennyiben életrajzot írna, az lehetne a címe, Nyíregyházától Győrig. A témával foglalkozó említett dolgozata is e két várost hasonlította össze, ami igen érdekes elképzelést mutat, hisz látásra oly különböző feltételek között lévő két városról van szó. Összehasonlítható-e a két város például a versenyképesség szempontjából? Igen! Amint azt Horváth Gyula professzor írta recenziójában:

„A két város versenyképességi potenciálját vizsgálva arra a következtetésre jut a szerző, hogy a két megyeszékhely alapvető fejlettségbeli különbségeik mellett lényeges eltérést mutat megyéjükhöz viszonyítva, Győr egy pozícióval gyengébb versenyképességű a megyeszékhelyek között, mint a megye, Nyíregyháza esetében fordított a helyzet, a megyeszékhely több hellyel előzi megyéjét. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye a közfelfogásnak megfelelően a legkevésbé versenyképes térség Magyarországon, Nyíregyháza viszont ezzel ellentétben közepes versenypozícióban van. A szerző rámutat arra, hogy a két város versenykülönbségeivel hosszabb távon is számolni kell. Nehezen ellen-súlyozható Győr kedvező geopolitikai helyzete, fejlődési lehetőségeit kedvezően befolyásolja, hogy tágabb hazai régiójában nincsenek meghatározó versenytársai (nem tekinthetünk el persze Bécs

és Pozsony egyre intenzívebb vonzó hatásaitól), míg Nyíregyháza Miskolc és Debrecen szorításában kényszerül fejlődésének irányait meghatározni, ám a határon túl a közelében nincsenek országos jelentőségű nagyvárosi központok.” (Horváth Gy. 2015)

Veszprémiként mindig is irigykedtem Győr városának gyors fejlődésére, amire 1995-ben a Közgazdász Vándorgyűlésen csodálkoztam rá. Az azt követő években a Regionális Kutatási Központ ottani intézetével való kapcsolat révén többször is megcsodálhattam. Győr nem is Veszprémhez vagy Sopronhoz, esetleg Szombathelyhez mérte magát, hanem a Bécs- Pozsony-Győr háromszögben gondolkozott.

Nyíregyháza fejlődéséről első ízben, Debrecenben hallottam, ahol a 90-es évek elején arról panaszkodtak, hogy mennyivel gyorsabb ütemben fejlődik, mint a cívisváros. Később személyesen is meggyőződhettem az ugrásszerű fejlődésről, aminek az ezredfordulót követően az egyik leglátványosabb példája a Nyíregyházi Főiskola (ma már Alkalmazott Tudományok Egyeteme) új campusának létrehozása. Irigykedve láttam az újonnan létrehozott könyvtárat, ahol az akkori ötven számítógép előtt száz diák ült és figyelte a világhálót. (Később Veszprémben is létrejött egy ehhez hasonló könyvtár, de a technikai fejlődés következtében ma már nem szorulnak rá a diákok, hogy itt töltsék le az értékes tartalmakat a netről.)

A kétszáz oldalas kötet a Regionális és Gazdaságtudományi kismonográfiák sorozatban jelent meg, de tartalmát és

terjedelmét tekintve is valódi monográfiának tekinthető. A dolgozat első felében egy komoly elméleti tanulmány szól a városok térszervezésben betöltött szerepéről és a versenyképességről általában, míg a mű második felében az említett két nagyvárost veti össze a magyar városhálózatban betöltött szerepe alapján. A harmadik befejező fejezet nagy teret szentel a városok jövőjének. Végző soron Győr és Nyíregyháza versenyképességét a városfejlesztési stratégiák alapján is bemutatja.

Az eredeti PhD-disszertáció egyik opponense, Lakatos Judit szerint: „A monográfia erőssége az elméleti megalapozottság, mind a hazai, mind a külföldi szerzők gondolatainak megjelenítése, például az angol és német városfejlesztési tapasztalatokra történő kitekintés, ami a hazai szakirodalomban ebben a formában újonnan jelent meg.

Az első rész a városok versenyképességéhez, térszervezési szerepéhez kapcsolódó nemzetközi szakirodalom egyfajta szintézise, a fejtegetések, megállapítások mögött fel-felvillantva a hazai nagyvárosok unikális jellegét. A legfontosabb – tényekkel körülbástyázott – megállapítása ennek a résznek az, hogy a városok egyre kevésbé tekinthetők független vagy legalább önállóan vizsgálható egységnek, mivel fekvésük, környezetük és az ezzel adekvát területfejlesztési politika, funkciójuk teljes skáláját valamilyen módon meghatározza.

Míg a tanulmány első része egy remekül szerkesztett, olvasmányosan megírt szintézise azoknak az ismeretek-

nek, amit a városok térszervező szerepéről annak mérhetőségéről és befolyásoló faktorairól tudni érdemes, addig a második rész akár egyfajta szociográfiának is tekinthető. A szerző magyarországi nagyvárosok példáján keresztül mutatja be, hogy a történelem, a fekvés és mindenekelőtt a területfejlesztési és gazdaságpolitikai döntések hogyan alakítják a városok sorsát. Nagy pozitívuma az összehasonlító vizsgálatnak, hogy nem abszolutizálja a gazdaságszerkezet jelentőségét, hanem megfelelő súllyal szerepelteti a vizsgálatban az oktatást, ezen belül kiemelten a felsőoktatást is. A végkövetkeztetések szempontjából különös fontosságú a városok geopolitikai adottságainak összehasonlító elemzése, és az ebből fakadó előnyök bemutatása.” (Lakatos J. 2014.)

A kötet egy alapmű, a stratégiai tervezés, területfejlesztés és a regionális politika témakörében. Igen gazdag irodalomjegyzékkel rendelkezik és nem csak a szakkifejezések magyarázatát, hanem egy alapos tárgymutatót is tartalmaz. 23 ábra gazdagítja a monográfia szöveges anyagát, ezzel is segítve az oktatási felhasználását a kötetnek. A kitekintés 2020-2030-ig terjed, így még sokáig lehet hivatkozni a kötetre.

Végezetül néhány szó arról, hogy miért is tettem idézőjelbe a nagyváros szót. Magyarországon egyes vélemények szerint egyetlen európai szintű nagyváros van, amit mi szeretünk világvárosnak becézni. Az ismert történelmi okok miatt hazánkban a városrendszer következő szintjét az 500 ezer-1 millió lakossal rendelkező településeket sajnos nem ta-

lálhatjuk. (A történelmi Magyarországon ezen a szinten volt Pozsony, Kolozsvár, Újvidék és Zágráb). Természetesen hiába sírjuk vissza a száz évvel ezelőtti időket, be kell érünk a mai magyar nagyvárosokkal. Eredetileg ebből is csak négy volt, Debrecen, Miskolc, Pécs, Szeged, s ebbe az elit körbe 1970-től került be Győr, s így akkoriban helyezték ki a Budapesti Műegyetem Közlekedésmérnöki Főiskolai Karát e városba. 1990-re 100 ezernél népesebb nagyvárosként csatlakozott e körhöz Kecskemét, Nyíregyháza és Székesfehérvár. Nyíregyháza fénykora 1990-2010 közé tehető. Időközben az említett Debrecen is olyan politikai vezetést kapott, mely látványos fejlesztést indított e városban. A kívülálló szemében ez nyilvánvalóan Nyíregyháza rovására ment.

A nyolc magyar nagyváros új sztárja viszont ma már Kecskemét. (Új autógyár, új egyetem!) Erről a városról is érdemes lenne összehasonlító elemzést készíteni, s párjaként a sajátos pályát befutó Székesfehérvárt tudnám ajánlani.

AGG ZOLTÁN

Hivatkozások

Filep Bálint (2009): Győr és Nyíregyháza térségszervező erejének, valamint versenyképességének összehasonlító vizsgálata, Comitatus Önkormányzati Szemle, 19. évf. 9. szám

Horváth Gyula(2015): Filep Bálint: A nagyvárosok az európai és a magyar területi politikában, Tér és Társadalom, 29. évf. 3. szám

Lakatos Judit (2014): Tanulmánykötet a nagyvárosokról, Területi Statisztika, 54. évf. 5. szám

tés rovatának vezetésére. (Ugyanezen a konferencián Ágh Attila még kitért a felkérés elől, azzal hártva el, hogy ő nem ért a regionális kérdésekhez.)

Fontos szereplő ma is Mandel Miklós és sajnos már nincsen köztünk, idősebb Csalagovits István (vagy, ahogy utolsó írásaiban nevezte magát: Csalagovits, ezzel is utalva arra, hogy családi szál fűzi az ismert, íróhoz Csalag Zsolthoz).

Szilágyi professzor ajánlotta a lehetőséget, ifjú tanársegédének, Kaiser Tamásnak, de ugyanerről a tanszékről már korábban szerzőink között üdvözölhattük Leveleki Magdolnát és Gergő Zsuzsannát is.

Az utóbbi évtizedben az ifjabb generáció is aktivizálódott, elég, ha megemlítjük Alabán Péter és Németh Sándor nevét. Utóbbinak köszönhető, hogy 2013-tól is folyamatosan megjelenik a lap, s nem csak, mint ahogy az eredeti elképzelésem volt, évi egy-egy számmal, hanem összesen eddig 10 szám, különszám és összevont szám jelent meg.

➤ 83